

שמעתא עמיקתא

גליון תקמ"ז | פרשת ויגש | תשפ"ג | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

פניני הלכה

אבל על אב ואם שחל יום השלושים בער"ש האם מותר בתספורת

א. איתא במו"ק (יד.) אבל אסור בתספורת מדקאמר להו רחמנא לבני אהרן ראשיכם על תפרעו (ויקרא יו) מכלל דכו"ע אסור ואמרין שם (טו.) שלשים יום מנלן (דאסור בתספורת - רש"י), יליף פרע פרע מנזיר, כתיב הכא ראשיכם אל תפרעו, וכתיב התם גדל פרע שער ראשו (במדבר ו' ה'), מה להלן ל' אף כאן ל'. והתם מנלן, אמר רב מתנא סתם נזירות ל' יום, מ"ט אמר קרא קדוש יהיה, יהיה בגמטריא ל' הוה. עוד אמרין שם (כד.) אבל שלא פרע ושלא פירם חייב מיתה, שנאמר ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרעו ולא תמותו וגו', הא אחר שלא פרע ושלא פירם חייב מיתה.

ואמרין עוד שם (כב.) על כל המתים כולן מסתפר לאחר ל' יום, על אביו ועל אמו עד שיגערו בו חבריו (וע"ע בשמות פ"ט י"א, ובגדת הגריא שם). וכן פסק השו"ע (יו"ד סי' ש"ט) דאבל אסור לגלח שערו, אחד שער ראשו ואחד שער זקנו ואחד כל שער שבו כל ל' יום. ועל כל המתים מגלח לאחר ל' יום, על אביו ועל אמו עד שיגערו בו חבריו.

וכתב הרמ"ש (מו"ק פ"ג סי' ג') דדעת הרמב"ד דאבילות ל' דאיו, דהא גמרין לה מן קרא דפרע פרע מנזיר דאחר שלא פרע ולא פרס חייב מיתה. ושאי נראה **לרבינו מאיר** ז"ל, דאי חייב מיתה מדאיו אי"ה לחשביה בהדי חך דבמיתה בפרק אלו הנשרפין (פג.) אלא אלא דקאמר דחייב מיתה אינו אלא מדברין קאמר, כדאמר בעלמא, ומיתה מדבריהם קאמר, וקרא אסמכתא בעלמא, שנתנו חכמים עניניהם או מיתה או עונש. ודעת ר"י דליכא אבילות כלל מדאורייתא. ע"ש.

ב. ואמר הב"י (סי' ש"ט) **שמהרי"ף** (יד.) שכת' על אביו ואתו יגדל פרע עד שיגערו בו חבריו, נ"ד דגידול פרע היינו ל' יום, ולא אתא למעוטי אלא אם גערו בו חבריו תוך ל' יום דלא מהני. אבל **הרמב"ם** (פ"ו מהל אבל ה"ג ופ"י ה"ה) כת' עד שישלח פרע או עד שיגערו בו חבריו, ואפשר שמשמע ליה דשילוח פרע היינו גידול שער ימים רבים מאד, דאז מותר אפי' לא גערו בו חבריו, ואם גערו בו חבריו קודם שגידול שער כ"ב שרי, והוא שגערו בו אחר ל' יום, אבל בתוך ל' יום לאו כלום הוא. אולם יעוי' **בד"מ** (שם) דהביא דבפסקי מהרא"י (תורת הדשן ח"ב - סי' קל"ט), ובספר **האגודה** (מו"ק פ"ג סי' ל"ח) נמצא שיעור גערה נהגו ג' חודשים, וכן הורה **מהרי"ל** (שו"ת סי' כ"ב) ומהר"ן ז"ל, ומי יבא אחר המלכים לסתור דבריהם. אמנם מלשון מהר"י (שם) שהורה למהר"ז משמע קצת דלא היה לבו נוטה לכך, אלא שהיה משיב לשואלים כספר האגודה, וכ"כ מורנו הרב ר' אנשיל, שלבו היה להתיר, אלא שהיה משיב לשואלו פלוגתא דרבנותא היא. ומדברי הב"י משמע דלאחר ל' יום הוי שיעור גערה, וכן הוא באו"ז (ה' אב) סי' תמ"ו) - ביום אחד או ביום שני לאחר ל' הוי שיעור גערה. ובמהרי"ל (שם) כתב שנהגים במקצת מקומות שלא לספר כל י"ב חודש עכ"ל. וכן המנהג בארצנו, ואם הכביד עליו שערו מקילין. ויש מקילין בזה ואין מוחין בהם הואיל ואינו אלא חומרא בעלמא. עכתי"ל הדי"מ ע"ש.

ועל פי זה כתב **בהגהותיו** (סי' ש"צ ס"ד) - ושיעור גערה יש פלוגתא, ונהגים בג' חודשים, ובמקומות אלו נהגים שאין מסתפרים על אב ואם כל י"ב חודש, לא אלא לעורך כגון שהכביד עליו שערו, או שהולך בין העכו"ם ומתנוול ביניהם בשערותיו, דמותר לספר.

וכת' **הנוב"ב** (ק' או"ח סי' י"א) דמ"ש הרמ"א ג"ח הדבר ידוע שזה לאו שאין מגלחין זקנם רק ראשם, אבל במדינות שמגלחין זקנם, תיכף בשנים ושלושה שבועות נמאסים מאד והשערות הקצרים הצומחים בזקנם דומים כקוצים בעיניהם ובעיני כל רואיהם, אלא שבב"י כת' דבעינן גידול פרע וגערת חבירו והיינו ל' יום, וע"כ לא הותר קודם ל"י. וכיוצא ב' **החת"ס** (יו"ד סי' שמ"ח). והביאם **הפת"ש** (סי' ש"צ ס"ק ד').

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א מו"ץ וראש כולל הוראה רמות ב'

האם פתח שאין בו דלת חייב במזוזה

א. חובת קביעת מזוזה. ב. בבית שער ואכסדרה. ג. צורת הפתח / פטור דפתיחי שימאי. ד. טעם של הפטור. ה. יש מזוזה רק מצד ימין. ו. ראשי כתלים. ז. פתח בלי דלת. ח. קבע מזוזה ושוב קבע דלת בפתח. ט. פתח שהדרך שאין לו דלת. י. פרס וילון / דלת חוזה.

א. קביעת מזוזה

כתב הרמב"ם (מצוה טו) צונו התורה לעשות מזוזה והוא אמרו "וכתבתם על מזוזות ביתך" (ואתחנן פ"ו פס' טו). וכ"כ **הסמ"ג** (מ"ע כב). והחינוך (מצוה תכ) כתב דמצוה לקבוע מזוזה במזוזות. והטור (ריש סי' רפה) כתב דמ"ע לכתוב פרשת שמע כו' ולקובען על מזוזות הפתח. וכן הוא בשו"ע (סעי' א), **ביד הקטנה** (עשה כב אות א) ובערו"ש (שם).

ואיתא במנחות (ד.) תניא ביתך ביאתך מן הימין, אתה אמר מן הימין או אינו אלא משמאל, ת"ל ביתך, מאי תלמודא, אמר רבה דרך ביאתך מן הימין דכי עקר איניש כרעה דיימנא עקר. וכן פסק השו"ע (יו"ד סי' רפט סעי' ב).

ב. בבית שער ואכסדרה

ועי' **ביומא** (יא - יא.) דאמרו יכול שאני מרבה בית שער אכסדרה ומרפסת, ת"ל בית, מה בית מיוחד לדירה יצאו אלו שאין מיוחדים לדירה. ופרש"י בית שער - בית קטן לפני שער החצר, והכל עושין אותו קפנדריא. מרפסת - גזוזטרא בצד חצר הבית המשמשת מבוא לדירות באותה קומה כו', וכולן עולין דרך שם. אכסדרה - פרוזדור שלפני בתים, ע"כ. מאידך עי' **במנחות** (ג.) דתניא בית שער אכסדרה ומרפסת חייבים במזוזה. ותירץ **הרי"ף** (הל' מזוזה ו.) דלא קשא דהתם כשבתים שפוחים לתוכן. ו**הרא"ש** (הל' מזוזה סי' טו) כתב בשם ר"י דחייבים מדברנן קאמר, וכ"כ **רש"י ותוס'** (סוכה ח: ד"ה ותיחוי ויומא יא. ד"ה יכול). ועיי"ש **בתוס'** (יומא שם) שכת' דאי נמי הכא מיירי בבית שער של אכסדרה ובית שער של מרפסת. ו**הרמב"ם** (שם ה"ה) פסק כסברת **הרי"ף**.

וכת' **הב"י** (סי' רפה) דכיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעת א' הכי נקטינן, ומי"מ נכון לחוש לדברי ר"י ורש"י. ו**בשו"ע** (סעי' ז) כת' דמרפסת, שהיא אף דרך לעלות בה לעליות, ובית שער והגנה, פטורים. ואם בית פתוח לאי מאלו, חייבים. וי"א שבת שער חייב אפי' אין בית פתוח לו. וכת' **הש"ך** (סי' ק"ה) דאף למחמירימם היינו מדברנן. ועיי"ש (סי' ק"ה) שכת' דבית שער הוא בית קטן שעושין לפני שער החצר והכל עושין אותו קפנדריא. וכת' **המקדש מעט** (סי' רפה) דאפי' אם הבית שער מיוחד לשימוש אחר הפטור אותו ממזוזה כמו בית הכסא, מ"מ חייב מזוזה מדין בית שער. דלא כהשואל **בתשובת רבינו חיים כהן** (רפאפורט יו"ד סי' טו).

ג. צורת הפתח / פטור דפתיחי שימאי

איתא **במנחות** (ג.) אמר רבא הני פתיחי שימאי פטורין מן המזוזה, מאי פתיחי שימאי, פליגי בה רב ריחומי ואבא יוסי חד אמר דלית להו תקרה וחד אמר דלית להו שוקי. ופרש"י פתיחי שימאי, מקולקלן ואשמי, דלית להו תקרה, אסקופה עליונה. דלית להו שוקי. מזוזות. לשון אחר, תקרה שאין הבית מקורה, שקפי אסקופה עליונה, ע"כ. ו**תוס'** (שם ד"ה דלית להו) פירשו שמקום שהפתח שוקף שם מלמעלה אינו שווה אלא האבנים מן הכיפה אבן נכנסת ואבן יוצאת, וענינן זה דלית ליה תיקפי שאין שם מזוזות אלא האבנים בולטות כגון שיני חומה, ומה שפי' הקונטרס לשון אחר דלית ליה תיקרה שאין הבית מקורה, קשיא, מי גרע משערי חצירות דחייבין במזוזה כדאמר **ביומא** (יא), ע"כ. ו**הרמב"ם** (מזוזה פ"ו ה"ה) כתב כרש"י בפירוש אחרון.

והטור (ריש סי' רפה) כתב דאם אין המשקוף שהדלת שוקף עליו למעלה ישר אלא אבן נכנסת ואבן יוצאת או שאין המזוזה ישר אלא אבן נכנסת ואבן יוצאת, פטור. וכן הוא ב**בלבוש** (שם). אולם **השו"ע** (שם) הביא דאין הפתח חייב במזוזה אפי' יש לו שתי מזוזות ומשקוף ולא הביא דין הני"ל. ו**הט"ז** (סי' ק"ה) כת' שאם אין המשקוף שהדלת זוקף עליו למעלה ישר אלא שאין המזוזות ישרות אלא אבן נכנסת ואבן יוצאת פטור. ו**הערוה"ש** (א אות א) ביאר דס"ל לשו"ע דכיון דאיכא פלוגתא בראשונים כ"ל ספוקי מספקא ליה בהאי דינא ולכן השמיטו לגמרי. ועיי"ש שחלק עליו דבאמת אין ראיא **דרש"י והרמב"ם** יחלוקו בדיון זה אלא שמפרשים לשון הש"ס כפשוטו ומיהו לדינא אפשר דמדודו לתוס' דפטורות שהרי באמת אין זו צורת הפתח כלל.

ועי' **במשכנות יעקב** (או"ח סי' קכ) שכתב דאפי' יש לבדו בין אבן לאבן הוי כפרצה ופטור ממזוזה. אולם **בתוס'** שבת (או"ח סי' שסג סי' יא וס"ד) נקט בדעת הט"ז דכל שיש לבדו לא אכפת לן. והובאו ב' הדעות **במ"ב** (שם סי' ק"ט). ועיי"ש (סי' כה) שסתם דמהני בכה"ג. ועי' עוד בשו"ע (שם אות יט).

ד. טעם של הפטור

והנה **הלבוש** (שם) כתב שטעם הפטור הוא משום שאין זה נקרא משקוף שלכן נקרא המשקוף משקוף משום שהדלת שוקף עליו וכ"ז שאין כולן שוין וישרין אין הדלת יכולה לשקוף על המשקוף ביושר, ע"כ. וכן משמע מדברי **הרבינו יונתן** (טו. בהל"ק ד"ה שקפ"י) ויוצא מדברי **הלבוש** דאפי' דלא פסקין מעיקר הדין כדעת הרמב"ם דבעינן דלת (עיי' בזה להלן) מ"מ פתח הראוי לדלת השופת על המשקוף בעינן. ועי' **במנחת עני** (פ"ג אות א) שכתב דאפשר דאם אנו רואים דמחמת ש' אבן יוצאת ואבן נכנסת אין הפתח ראוי לסגירת הדלת כלל, אפשר דגם הרמב"ם (שפירש פתיחי שימאי באופן אחר) יודה דמותר לגמרי.

אולם **הערוה"ש** (שם סוף אות א) כתב שטעם הפטור הוא משום שאין זה צורת פתח כלל. [ולפי"ז יוצא שאין דין שיהיה המשקוף ישר שהרי בפתיחי שמאי לא כתבו שזהו החיסרון. אבל **בריטב"א** (יומא יא.) מבואר שצריך משקוף ישר]. ועי' **בחזו"א** (יו"ד סי' קעב סוף סי' א) שכתב דיש מקום לומר דדוקא בכותל שנפרץ ונהרס פסול אבן נכנסת ואבן יוצאת דנראה כאן פרצה והירוס ולא פתח, אבל העמיד קנה לשם מזוזה אפי' שאינו משופה כשר, אבל ראוי להחמיר כדעת **המקור חיים** דזה בכלל פתיחי שימאי וצריך לשפה את הקנים ולטיטל עוקציהן, ע"כ.

ה. יש מזוזה רק מצד ימין

איתא **במנחות** (ד.) רב פפא איקלע לבי מר שמואל חזא ההוא פיתחא דלא הוה ליה אלא פצים אחד משמאלא ועבידא ליה מזוזה א"ל כמאן כר"מ אימר דאמר ר"מ מימין משמאל מי אמר וכו' מאי ר"מ דתניא בית שאין לו אלא פצים אחד ר"מ מחייב במזוזה וחכמים פטורין, ע"כ.

ועיין **ברא"ש** (שם) שפסק כר"מ דאפי' אין לו אלא מזוזה אחת כגון שמצד אחד עובי הכותל להלאה מהפתח אם המזוזה מצד ימין חייב ואם מצד השמאל פטור, משום דרבי ישמעל ור"ע שם קיימי כוותיה. וכן דעת **הרי"ף** (סוף נתיב כא), ו**הרי"ף** (מזוזה ו.) הביא הדבריים ללא הכרעה. ודעת **הרמב"ם** (שם ה"ה) כחכמים. ועיין **בשו"ע** (ריש סי' א) שפסק כהרמב"ם דאין הפתח חייב במזוזה אפי' יש לו שתי מזוזות ומשקוף. אולם **הש"ך** (סי' ק"ה) חושש לדעת הראשונים ש"י פסק יש לקבוע ללא דרכי היכן איכא פצים בצד ימין. וכדבריו נקט **החיי"א** (כלל טו אות ז). ו**בביאור הגר"א** (שם) נראה שנוטה לדעת הראשונים.

ו. ראשי כתלים

ועי' **במנחות** (ד.) דאמר רבא אמר רבא פתחא דאקרא חייב במזוזה, א"ל רב אשי לאמימר והא לית ליה פצימין, א"ל עדי פצימים. ופרש"י דאקרא - בקורן זוית של בית. והא אין לה פצימין - מזוזות אלא ראשי הכתלים. עדי - הרי כלומר אלו ראשי הכתלים הן הן פצימין, ע"כ. אולם **הרא"ש** (שם סי' ת"ד) פירש פיתחא דאקרא, כגון שהפתח ממלא כל מזרח ומגיע מצפון לדרום. והפצימין הם הכתלים שנמשכים עד שם.

ועי' **בטור** (סי' רפז) שכתב כהרא"ש דאם פתח ממלא כל הריח, חייב, שכותלי הבית שמן הצדדין חשובין כמזוזות. והקשה **הפרישה** (שם אות ג ועי' סי' רפז אות יב) דמאי שנא פתחא דאקרא דחייב מאכסדרה דאיתא **במנחות** (ג.) דפטור ממזוזה אפי' יש לה פצימין כי הם אין עשוין אלא לחיזוק תקרה ולא לשם פתח. ופרש"י אכסדרה שלשה דפנות סתומות בלא פתח והרביעית פתוחה לגמרי מתחת, אבל למעלה יש דופן מעט המחזיק את הסכך. וכת' לחלק דהא פיתחא דאקרא איירי דיש לו דלת העומדת במקום מחיצה רביעית, עיי"ש. ומבואר דאפי' דלא קיי"ל כהרמב"ם המבואר להלן דמצריך דלת לחיוב מזוזה, מ"מ ע"י שקובע דלת מהני הדבר כגילוי דעת דכוונתו בקירות א"ל שם פצימין לשם פתח ולא לאחזוקי תקרא. ושור' שכן פירש **החזו"א** (יו"ד סי' קעב סי' ה) וכתב דאף לדעת הפרישה בעינן מזוזות כי דלת ללא מזוזה פטור.

אולם **במנחת עני** (פי"ב אות יד ופי"ג אות ה) כתי' דיש לחלק בין אכסדרה שאינו נעשית כלל לדירה, דבכה"ג אינו חל על פצימיו שם מוזוות כלל ואמרין בשביל התקרה שעשויים, לבין היכא דעשויה לדירה דבכה"ג אמרינן דאפי' הכתלים בעצמן חשיבי מוזוות וחל עליהם שם מוזוות. ובדרך זה כתב **במקדש מעט** (סי"ג א).

והחזו"א (שם ד"ה ובטור ולדינא) הקשה על תירוץ ה**פרישה** דדלת מאן דכר שמיה, והלא בגמ' שאלו והא לית לי' פצימין ואי"ל עדה פצימיו, ולא מצינו שהדלת יועיל להחשיב פצימין.

ולמעשה ה**שו"ע** (סי' רפג) לא הביא דין זה. **והט"ז והש"ך** (סי"ק א) הביאו דברי הרא"ש לחלכה. וכן דעת ה**חיי"א** (ככל טו אות ז) ומשמע מדבריו דקובע בברכה. ועי' **בחזו"א** (שם ד"ה והנה לדינא) שפסק שיש להחמיר לקבוע בציור של הרא"ש ואפי' ברוח רביעית פרוץ במלאו אבל אין לברך. ועיי"ש (ד"ה וכשמעממדיים) וכת' שיש להחמיר לקבוע גם בציור של רש"י של אקרנא. והשבט **הלוי** (ח"יב שה"ק קנ) הכריע בשטוף כותל בלי דלת יקבע בלי ברכה, וכס' דלת ודאי יקבע ברכה ד"י"ל בכה"ג אין מח' כלל. ואם ברוח רביעית ליכא דלת ממש, רק פרוכת מסך קבוע או תריס מלמעלה למטה באופן שאין סוף הכתלים משתמש כפצימים, אבל מ"מ הוא סגור ברוח רביעית ואינו דומה לאכסדרה, לפי הבנת ה**חזו"א** בפרישה גם כה"ג אינו חייב מעיקר הדין, אבל לפי ה**מקדש מעט** כה"ג חייב כיון דסוף סוף אינו אכסדרה, ע"כ.

ז. פתח בלי דלת

ויעוי' **הרמב"ם** (שם פ"ו הי"א וה"ה) שכתב דעשרה תנאין יש בבית ואח"כ יתחייב הדר בו לעשות לו מוזוה, ואם חסר תנאי אי' מהן פטור מן המזוזה ואלו הן : שיהיה בו ארבע אמות על ארבע אמות או יתר, ושתהיינה לו שתי מוזוות, ויהיה לו משקוף, ותהיה לו תקרה, ויהיו לו דלתות כו'. וכת' ה**כס"מ** שהרמב"ם למד כן מהא דאיתא **במנחות** (כג.) דריש גלותא בנא ביתא אמר ליה לרב נחמן קבע לי מוזוותא, אי"ה נחמן תלי דשי' (כלומר דלת – להבנת הרמב"ם) ברישא (תתלה).

אבל עיי"ש **ברש"י** שפירש הדעמיד הסיפא (המוזוות) בבנין תחלה ואח"כ קבעינהו למזוזה, דגמרינן מציצית דכתיב בה תעשה ולא מן העשוי, ואי קבענא תחילה המזוזה בסיפא והדר הסיפא בבנין הוה ליה עשוי מלואה קודם שתבא לידי מצוה, עיי"כ. ומשמע דלא ס"ל כפירוש הרמב"ם. **והרא"ש** (שם) תמה על הרמב"ם דשיהיו לו דלתות לא נאי' מלואה משום היכר ציר ובשער שבין שני בתים שיש לשניהם יציאה מכאן ומכאן ואין ניכרת ביאתה לשער האמצעי אלא בהיכר ציר שבו ולפיכך אמר לו קבע דשי ברישא. וכן ה**תוס'** (ד"ה תלג) **והרא"ש** (סי' ה) פירשו דהאי ביתא דבנה ריש גלותא הו"ל פתחא מבני גברי לבי נשי ומשום היכר ציר קאי' תלי דשא ברישא. וכת' ה**רא"ש** (שם) על ה**רמב"ם**, לא ידענא מנא ליה שמא היה מפרש הא דאיל"ר ר"ג לריש גלותא תלי דשא ברישא לומר שאין הבית חייב במזוזה עד שיעמיד לו דלתות, ולישנא דתלמודא לא משמע הכי דלאו ויהי ציר מיייתי לה.

והב"י (סי' רפג) מסיק דאפי' שגראן דברי הרמב"ם, כיון שרש"י, תוס', הרא"ש והראב"ד חולקים עליו והם דוחקין את חומרא הכי נקטינן. **ובשו"י** (שם טו ע"ט) כתי' הבית אנרא' שאין לו דלתות, חייב במזוזה. ויש מי שפוטרו. **בשו"ך** (ע"ק כה) שחושש לרמב"ם, וכתב שיש לקבוע בלי ברכה. וכי"כ ה**ערוה"ש** (אות כד). וכתב ה**מהרש"ם** (ח"ד סי' קיא) דדעת הרמב"ם אינה מצטרפת לס"ס כי השו"ע סתם בעיקר לחייב, ומ"מ היכן שבאים להחמיר עי"פ יש אומרים של השו"ע, ניתן לצרפו לס"ס, עיי"ש.

ועי' **בלבוש** (שם אות טו) שכתב לבאר מחלוקתם בזה, דהמחייב אף כשאין לו דלתות מפרש, על מוזוות ביתך ועל מוזוות שעריך, ותרווייהו פירושים פתח בלא דלתות, כלומר פתח הבית שיש לו פצימין ופתחי שערי החצירות והמדינה כו'. והפוסט מפרש שער לשון דלתות, והכי קאמר קרא על מוזוות ביתך, ועל איזה מוזוות הבית כשיש שם שעריך דהיינו דלתות, לפיכך כל זמן שאין בה דלתות אינה חייב במזוזה, עיי"כ. וכן מבואר **בכס"מ** (טו). וכן הוא להלן אות י' בשם **תשובת בנו של הרמב"ם**.

ה. קבע מוזוזה ושוב קבע דלת כפתח

ועי' **בשו"ע** (סי' רפס ט"ה) שפסק שאם קבעה במזוות הפתח, בעודה תלושה, ואח"כ חברה לפתח, פסולה. וכתב ה**בלבוש** (סי' רפז שם) דלדעת הרמב"ם אם קבעה המזוזה קודם תליית הדלת לא יצא ידי"ח אפי"פ שתולה הדלת אח"כ, דהוי תעשה ולא מן העשוי בפסול. ועיי"ש **בשו"ך** (סי"ק כה) שכת' דהיכן דליכא דלת דהיינו שיש לקבוע בלי ברכה וכשיקבע דלת יוציאנה ויחזירנה אבל ללא ברכה. וכי"כ ה**ערוה"ש** (אות כה), דאם אין לו דעין דלתות כיצד יעשה יקבע המזוזה בלא ברכה וכשיתלה דלתות יטול המזוזה מקביעותה ויחזור ויקבע אותה, כדי לצאת דעת הרמב"ם, ומילאא דברכה אי"א לברך עליה בשום פעם כמובן, עיי"כ.
אלא דלכאורה צ"ע אמאי אינו יכול לברך כשחוזר וקובע מזוזה לאחר שהעמיד דלתות דהרי בקביעות הראשון גם לא בירך. ובשלמא בדעת ה**שו"ך** יש לפרש שכונתו כשכבר הוציא אותו פתח עיי' ברכה על פתח אחר, עיי"ש שכן משמע מדבריו.

ועי' **בדעת קדושים** (שם מקדש מעט סי' רפג) שכת' דכל שקבע מוזוה בבית שאין לו דלת ולא בירך מטעם ספק פלוגתא, אח"כ כשישים הדלת יטלנה קודם שיקבענה, ויברך עליה, דאפי' לשיטות הסוברים דבית שאין לו דלת חייב במזוזה, מ"מ כיון שעדיין לא בירך עליה מתחלה, מברך כעשוי, דהוי כעובר לעשייתך, כיון דהוי מצוה שיש לה ממש זמן. ועיי"ש **במקדש מעט** (סי"ק מז) דכתב דגם ה**שו"ך** שכתב דלא יברך כשחוזר ויקבענה, איירי בירך מתחילה, עיי"כ. וזה כדברינו הנ"ל.

אלא שבדעת ה**ערוה"ש** אי"א לומר כן. ונראה ד**הערוה"ש** לשיטתו אזיל בסי' רצ"א (אות ה) שנקט דמי שקבע מוזוזה ללא ברכה וכבר דר שם תו אינו יכול לברך, אבל אם עדיין לא דר שם יכול להוציאה ולברך. ובאמת ה**ערוה"ש** לאו יחידא הוא. שהרי גם **היד הקטנה** (מנחת עני פי"ב אות כה) נקט כדבריו, וכן משמע **בחי"א** (ככל טו אות טו). ועי' **בחי' רע"א** על ה**שו"ך** שם.

ועיי"כ צ"ל בדעת ה**ערוה"ש** דס"ל שהמצוה היא קביעות המזוזה וכדעת ה**יד אהרן** הובא **בברכ"י** (סי' רפג אות ב ד"ה וחזיתיה) דס"ל שקביעות המזוזה הוא קיום המצוה. וכן דעת ה**חיק"ל** (יו"ד ח"ד סי' קכח דף קמו ד"ה ושוב), וס"ל לה**ערוה"ש** דכיון שהמצוה היא קביעות המזוזה לזמן דכבר קבע המזוזה שוב לא שייך לברך כי כבר נפטר, או אפשר דס"ל דכיון שנושח הברכה היא "לקבוע מוזוזה" כיון שכבר קבע שוב לא שייך לברך.

ועי' **בדעת קדושים** (סי"ק כג) שכתב להדיא דבני"ד ודאי יכול לברך, ודברי ה**ערוה"ש** צע"ג. וכן נקט ה**כת"ס** (יו"ד סי' קלט). שו"ר **בהר צבי** (או"ח סי' יח ד"ה ומעין זה) שפירש דעת ה**שו"ך** כדברינו הנ"ל ותמה על הבעל ה**חוו"ד בסידורו** שכתב שאין מברך בכה"ג וכתב שמצוה לפרסם שטעות נפל בדבריו. אולם צ"ע דלכאוי דהרי ה**ערוה"ש והחיי"א** קיימו כוותיה. ועי' **באג"מ** (יו"ד סי' קעט) שנקט באופן פשוט שאפשר לברך בכה"ג. וכן נקט ה**שבט הלוי** (ח"יב סי' קנט, ועי' ח"י"ס סי' רמב אות ב) שמברך בכה"ג. ועי' **במנח"י** (ח"י סס"י צג ד"ה ובחקדמות), **בקובץ תשובות** (ח"י"ס סי' קטג) **ובהלכות מוזוזה** (לגרמ"ק צ"ל שער הציון שם).

ט. פתח שהררץ שאין לו דלת

ועיין **בגדולי הקדש** (סי' רפג אות ח) שכתב דבעינן דלת משום דדירת אינשי בבית לתשמישין צנועין לא יתכן בלי דלת הסותם ומונע מרואים, אבל אכסדרה שעשוי לטיוול לפני הבית זה דרכה בלי דלת, עיי"כ. ועי' **במקדש מעט** (סי' רפז סי"ק כז) שכת' שבית שער לכו"ע חייב אפילו בלא דלתות. ולכאורה צ"ע שהרי **בלבוש** ודעימיה מבואר שהטעם הוא משום שאין זה "שער" ולדידהו אין לחלק בין שער חצירות לשאר שערים. **ומבנות הדר** (כתי' לחלק על המקדש מעט כי סתימת הפוסקים שלא לחלק בזה ושכן משמע בדע"ק. ועי' בתשובת הרמב"ם לחכמי לונגל הובא **בכס"מ** (מוזוזה פ"ו הי"ה).

י. פרס וילון / דלת הזוזה

ולפי סברת ה**גדולי הקדש** דבעינן דלת משום דדירת אינשי בבית לתשמישין צנועין לא יתכן בלי דלת הסותם, י"ל דאף וילון מוועיל לזה. אלא שאם נע ונדה ברוח יו"ל דלא מהני (ולשיטה זו יש לדון אם דלת זכוכית שקופה מהניא). ואף לדעת ה**בלבוש** דמשול דשער בעינן י"ל דמהני. ועי' **במוזוות ביתך** (סי' רפז שה"צ אות קב) שהוכיח שדלת דינו כדלת **מתשובת ר"א בן הרמב"ם** (בכת אברהם סי' מא), שנשאל דלכאוי מוכח ללא **כהרמב"ם** "ומשום פתח שער החצר" ואע"פ שלא היה לו לחצר דלתות נקרא שער דמסך שער החצר חשיב כדלת. ויישב דהמסך היה כנגד הדלתות לפיכך איקרי שער. וכן הובא **במוזוזה ומעקה** (סי' רפז אות נה). ולפי"ז יו"ל דק"ו דדלת הזוזה מהני כדלת. וכי"כ **בשבט הלוי** (ח"יב רס"י קנז), ומש"כ שם דוילון מהני כדלת יו"ל דהיינו בקבוע. ועי' **בדעת קדושים** (סי' רפז סי"ק כג) שנסתפק בדין פתח שיש לו דלת רק על חצי חללו. והביאו **בחובת הדר** (פ"ו סי"ק מג) **ובמקדש מעט** (סי' רפז סי"ק מז) הביא בשמו שפטור בכה"ג. וכן צידדו **במוזוות ביתך** (סי' רפז שה"צ אות קב) **ובקונטרס המזוזה** (סי' רפז סי"ק קעא) אלא שכתבו ד"ל הדלת סותמת הכל מלבד פחות מג"ט חייב.

מ ס ק נ א ד י נ א

א' פתח של בית או חדר וכדו' אינו חייב במזוזה עד שתהיינה לו שתי מוזוות ומשקוף. ב' פתח שאין לו דלת חייב במזוזה, ויש מ' שפוטרו, ועיי"כ יקבע שם מוזוזה בלא ברכה. ואם קבע מוזוזה בפתח שאין בו דלת ולאחר מכן קבע שם דלת, יסיר המזוזה ויחזור ויקבענה בברכה, ואם בתחילה שקבע המזוזה בפתח ללא הדלת פטר בברכה על פתח אחר, וקבע המזוזה כעת ללא ברכה. ג' בית שער שהדרך הוא שאין לו דלת, י"א שקובעים בו מוזוזה בברכה, ויש חולקים, ולמעשה יש לקבוע ללא ברכה. ד' דלת הזוזה והי"ה וילון קבוע הפרוס בפתח הבית או החדר בכלל דלת בעינן זה.

ויעו"ר **בא"ר** (סי' תקמ"ח סי"ק יז) דסתם לדינא דאפי' באב ואם אם גערו בו אפי' ביום לי' מותר לגלח. והביאו ה**גרקע"א** בהגהותיו (יו"ד סי' שצ"ג). וכן סתם ה**משנ"ב** סי' תקמ"ח סי"ק ל"ד. ועיין **בגשר החיים** פכ"א י"א סי"ו.

ג. והנה מבואר **בגמ'** (מו"ק יט:) דק"י"ל לדינא כאבא שאול דאמרינן מקצת היום ככולו הן ביום ז' לאבלות והן ביום ל'.

וכן הוא בשו"ע **בשו"ע** (צ"ח צ"ח) - דכיון דעמדו המנחמים מאצל האבל ביום שביעי, מותר בכל הדברים שאסור בהם תוך שבעה, דמקצת היום ככולו, לא שנא מקצת יום שביעי לא שנא מקצת יום ל', כיון שהנץ החמה ביום ל' בטלו ממנו גזרת ל'. [ועיי"ש בהגהת ה**רמ"א** דביום ז' צריך להתנין עד שעה שרגילין המנחמים לבא בשאר ימים]. וכתב בשו"ת **בית דוד** (יו"ד סי' קצ"ב) דמסתימות השו"ע מבואר דאף על אביו ואמו אמרינן מקצת היום ככולו, ועיי"כ שפיר מהני גערה ביום לי' עצמו אחר עבור מקצתו. וכן משמע מסתימות השו"ע בסי' שצ"ג דכתב דעל כל המתים מגלח אחר לי' על אביו וע"צ אמו עד שיגערו בו חבריו וכו', דמשמע דכי היכי דלאחר לי' דשאר מתים הוא ביום לי' עצמו, ה"ה באביו ואמו.

וכבר העיר **בברכ"י** (יו"ד סי' שצ"ג) דכן מבואר כבר **בבי"ב** (סי' שצ"ג) **משומה להגהמ"ל** (פ"י ד"ק הי"ה). ושכ"כ **בשכנה"ג** (או"ח סי' תקמ"ח סי"ט). וכן העלה שם הברכ"י לדינא. וכן נקט **בכה"ח** (סי"ק מ"ז).

וכן מבואר בדברי ה**א"ר** (סי' תקמ"ח סי"ק יז), והביא דבריו בהגהות ה**גרקע"א** (יו"ד סי' שצ"ג). וכן סתם ה**משנ"ב** (סי' תקמ"ח סי"ק ל"ד) וכנ"ל.

ד. איברא דיעו"ר **בחיים** **שאל** (ח"יב סי' כ"ג) דהמנהג היה הלילותויו שלא לגלח על אב ואם עד עבור איזה ימים או שבעות אחר לי' ואז ועינן בו. והעיר דבמקומות שהיה מנהגם לגעור באבלים ביום לי' נמצאה תקנת חכמים בטלה לגמרי, ואין ההפרש ניכר בין אב ואם לשאר קרובים, כי אם באמירה קלה שאומרים לו שיגלח, ועיי"כ לא נכון לעשות כן, אלא דאם ארע שגעורו ביום לי' לאסטניס מהני. ואף במקום שנהגו כן אין לילך אחר המנהג, ושכן המנהג פשוט בארץ הצבי ובכל גלילות טורקיא"ה שכל אבא על אב ואם נשאר כשיעור שיכול לסבול ושיגערו בו חבריו.

אולם יעו"ר **בחיים** **ביד** (פלאגי יו"ד סי' צ"ה) דנשאל על מי שחל יום לי' בעי"ש, אם יכול להסתפר ביום לי' עיי' גערה, והשיב דאף שאין המנהג באזמיר להסתפר ביום לי' מ"מ בערי"ש יש להתגר משום כבוד השבת. ויעו"ר **בשד"ח** מעי' אבלות סי"ק י"ט. **העולה לדינא** - רבים מהפוסקים נקטו לדינא דאפי' אבל על אביו ואמו יכול להסתפר ביום שלושים בבוקר אחר שיגערו בו חבריו. ויש מחמירים להמתין באביו ואמו כמה ימים אחר שלושים יום. ומ"מ אם חל יום לי' בערב שבת אף למחמירים יש מקום להקל מפני כבוד השבת. ויש נוהגים באבלות על אביו ואמו שלא להסתפר עד שיעברו ג"ח מתגלחתו הקודמת ויגערו בו חבריו - עי' גשר החיים פכ"א י"א.

נכתב ע"י

הרה"ג הרב **שמעון פלזלי שליט"א**
מו"ץ הקהילה ההרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

עניני שבת קודש

לימוד התורה בשבת קדש (א)

החיוב להקהיל קהילות ללימוד תורה בשבת -
יויקהל משה, בעלי אגדה היו אומרים מתחילת התורה ועד סופה אין בה פרשה שנאמר בה קהלה בראשה אלא פרשה זו לבדו, ולמה, כך אמר הקב"ה למשה רד ועשה לי קהילות גדולות בשבת כדי שילמדו כל הדורות הבאים אחרוך להקהיל קהילות בכל שבת להכנס בבתי כנסיות ובתי מדרשות ללמוד בהם תורה לרבים.

דבר אחר, ויקהל משה, אמר להם הקב"ה לישראל, אם אתם נקהלים בכל שבת ושבת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וקורין בתורה ובנביאים מעלה אני עליכם כאלו המלכתם אותי בעולמי, שכן ישעיהו הנביא מפרש "ואתם עדי נאם ה' ואני אל" אתם מעידים עלי שאני אלוה-בעולם". [בית יוסף סי' רב בשם התנומא]

- כתבו הספרים בשם הזהר, שמצוה על האדם לחדש חידושי תורה בשבת, ומי שאינו בר הכי לחדש, ילמוד דברים שלא למד עד הנח"י. [משניב סי' רצ סי"ק א]

נערך על ידי מה"ם "עבודת שבת קודש"

✉ **הצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל:** amikta@amikta.co.il

© **שמעתא עמיקתא – לרפו"ש של חנה דינה בת צירל תחי' בתושחי' –** לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 0503-767-052